

VOS

Leon Verdonschot

VOS

HET LEVEN VAN LUC DE VOS

Lebowski Publishers, Amsterdam 2017

De uitgeverij heeft getracht alle rechthebbenden van het illustratiemateriaal te achterhalen. Diegenen die desondanks menen rechten te kunnen doen gelden, worden verzocht contact op te nemen met de redactie.

© Leon Verdonschot, 2017
© Lebowski Publishers, 2017
© Omslagfoto: Tim Dirven
Omslagontwerp: Riesenkind
Typografie: Crius Group, Hulshout
Foto auteur: © Bob Bronshoff

ISBN 978 90 488 3163 0
ISBN 978 90 488 3164 7 (e-book)
NUR 661

www.leonverdonschot.nl
www.gorki.be
www.lebowskipublishers.nl
www.overamstel.com

OVERAMSTEL

uitgevers

Lebowski is een imprint van Overamstel uitgevers bv

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

I	7
II	19
III	71
IV	125
V	225
Epiloog	255
Verantwoording en dankwoord	277
Bibliografie	279
Discografie	280

I

*Maar laat mij nog iets weten,
je mag mij niet vergeten
Ik leef onder de sterren
die jij ziet aan de hemel
Laat mij nog iets weten,
je mag mij niet vergeten*

Gorki – ‘Tijdbom’ (van het album *Vooruitgang*)

Het was nieuwslezeres Martine Tanghe van de VRT die het Vlaanderen vertelde. En haar stem, gewend om het meest vreselijke en verdrietige nieuws aan het volk mee te delen, brak.

Luc De Vos. Gorki. Gent. Tweeënvijftig. Overleden. In zijn werkappartement, om de hoek bij zijn huis.

Een volledig land in rouw verklaren; het is doorgaans een schromelijke overdrijving. Maar wat de dood van Luc De Vos de dagen erna leek los te maken, laat weinig andere termen toe dan nationale rouw. Zo diep zat het verdriet en zo diep zat blijkbaar de liefde voor Luc De Vos.

In Wallonië en Nederland was het een kort bericht op de cultuurpagina, in Vlaanderen was het voorpaginanieuws van alle kranten.

Net nadat zijn moeder was overleden. En op de veertiende verjaardag van zijn zoon Bruno. Bijna te tragisch voor toeval. Dus waren er speculaties. Drank? Drugs? Zelfmoord? Twee dagen later, op maandag, kwam er uitsluitsel. Luc was overleden aan 'acuut falen van een aantal vitale organen', een woordcombinatie die nog nooit iemand had gehoord.

Er was verdriet, massaal verdriet, en de wens daar uiting aan te geven. Zowel bij intellectuelen die daar de woorden voor had-

den, als bij het volk dat het zwijgend deed. Het volk van wie hij de held was, het volk dat het gevoel had een dierbare bekende verloren te zijn, al hadden ze Luc wellicht nooit gesproken en kenden ze hem alleen van zijn liedjes of van televisie.

Luc verenigde beide werelden, zoveel werd duidelijker dan ooit. Hij was de volkse intellectueel. Had zich uit een arbeidersmilieu omhooggewerkt, gelezen en geschreven, maar was er tegelijkertijd altijd onderdeel van blijven uitmaken.

Misschien maakten de paradoxen die hij in zich verenigde hem zo herkenbaar voor veel mensen. Hij was preuts, maar wierp vanaf zijn podium plectrums in decolletés. Hij schreef een volledig nummer over Kylie Minogue, maar kon ook Houellebecq citeren. Hij voerde Sartre op in zijn liedjes, maar de hoofdpersonen daarin droegen vrijwel altijd namen uit de volkswijk: Johnny, Eddie en Bartje. Hij was een linkse conservatief. Of misschien correcter: een conservatieve progressieveling. Een luiaard die een ijzeren arbeidsethos uitdroeg. Een wereldburger in zijn eigen hoofd, die verlangde naar Londen of New York, maar dan moesten die steden wel in Gent liggen. Een zelfverklaarde natuurliefhebber, mits het groen op loopafstand was. Een christen die het hedonisme de liefde verklaarde. Een man die zich al oud voelde toen hij nog jong was, en jong wilde zijn toen hij oud werd.

Luc De Vos was eigendom van Gent en bij uitbreiding van Vlaanderen. Dat was zo vanzelfsprekend geworden dat het eigenlijk niet meer opviel, wat ook gold voor het genie van zijn teksten en voor de omvang van zijn talent. Desalniettemin was hij, in de woorden van zijn eigen lievelingsschrijver, niet onopgemerkt gebleven.

Niemand in Vlaanderen had ooit teksten geschreven als Luc De Vos, niemand kon ze zo herkenbaar zingen. Hij was Vlaams

cultuurgoed geworden, zoals zijn liedjes met veel Vlamingen waren meegereisd door hun leven. Van het zomerkamp van de jeugdbeweging als tiener, via de festivals als twintiger, tot hun dorpsfeest als dertiger, en nog lang daarna.

Hij werd gekoesterd, en de mate waarin werd duidelijk toen op de zaterdag na zijn dood, ver voor de aanvang van de begrafenis om elf uur, niet alleen de vijftienhonderd stoelen van de Onze-Lieve-Vrouw Sint-Pieterskerk waren gevuld, maar om tien uur ook al een menigte van vijftienduizend mensen zich op het plein voor de kerk had verzameld. Die menigte luisterde stil naar liedjes van Gorki, en applaudisseerde toen de kist met Luc De Vos werd voorgereden, terwijl het nummer 'Beste Bill' klonk.

De dienst was sober. Geen parade van anekdotes en typeringen, maar een bijna klassieke katholieke dienst, naar de wens van Lucs vrouw Sandra. Die had, net als Luc zelf, altijd een voorkeur gehad voor een afscheidsceremonie met de nadruk op rituelen en de dood in het licht van de eeuwigheid, in plaats van op de persoonlijke herinneringen en het particuliere verdriet. Dat was niet voor nu en vooral niet voor hier, te midden van al deze mensen. Dat was voor thuis.

Bisschop Luc Van Looy sprak zoon Bruno, Sandra, de broers en zussen van Luc, zijn beste vrienden en de bandleden van Gorki toe. Hij noemde Luc oermenselijk. Wie Luc ontmoette, zei de bisschop, had daar telkens een goed gevoel bij. En hij memoreerde de essentie van Lucs christendom: de overtuiging dat de liefde sterker is dan de dood.

Vriend en collega-schrijver Christophe Vekeman richtte zich tot Luc, maar ook tot de mensen in de kerk en de menigte op het plein, en sprak waarschijnlijk voor een belangrijk deel ook namens hen. Wie behoefte had aan symboliek, en op een dag als

deze had nauwelijks iemand die behoefte níét, kreeg die aange-
reikt in de vorm van de zon die, na dagen grijs grijs, doorbrak
op precies het moment dat Vekeman het woord nam. Zijn ont-
roerende speech eindigde met een ode aan Lucs lach:

*Een van mijn lievelingsgeluiden op deze wereld was het geluid van
je lach – niemand kon zich zo aanstekelijk bescheuren als jij. Je
lachte vaak en graag, dwars tegen je aangeboren weemoed in, en
je lach klonk telkens weer alsof je ook zelf genoot van het feit dat
je lachte. Alsof je had gevochten voor je lach, en nu je overwinning
vierde. Je was niet van nature allerlichtvoetigst, je bent niet euforisch
ter wereld gekomen, maar je slaagde er dag in dag uit in torenhoog
boven jezelf uit te stijgen, en de enige mensen voor wie je werkelijk
minachting voelde, waren zij die klagen en zuchten en zeuren om
niets. Jij was opgewekt uit principe, je noemde het “onze taak om
gelukkig te zijn”, en geluk was wat je zelf zonder te versagen, schijn-
baar onvermoeibaar najoeg, en geluk was wat je bracht in de levens
van ons allemaal. Je was en zal blijven een voorbeeld, een voorbeeld
van hoe het moet en van hoe het zou moeten, een schoolvoorbeeld
van een – met hoofdletters, en in de hoogste betekenis van het woord
– Goed Mens. Iemand met een hart dat groot genoeg was voor het
voltallige mensdom om in te wonen. Die de toekomst als een kans zag
die geen mens mocht laten liggen. Iemand die zonder voorbehoud het
beste wilde maken, niet enkel van zijn eigen leven, maar van deze
hele wereld. Iemand die kwetsbaar en gekwetst was, maar er vooral
toch voor gezorgd heeft dat wij nu, vandaag, in eer en geweten elkaar
kunnen troosten door te zeggen: “Jongens, hij heeft toch een enorme
hoop lol getrapt.” Je was schitterend, Luc, makker, baby, je schitterde.
Je was een fantastische liefhebber van je prachtige vrouw Sandra en
van Bruno, je zoon op wie je zo trots was, en je leven was voor mij en
talloze, talloze mensen een groot en geweldig geschenk, dat wij zullen*

koesteren zolang wij koesteren kunnen. Ik ben het niet gewend – en ik wil er ook allesbehalve een gewoonte van maken – om in naam van een volledig volk te spreken, maar wij zijn behalve verdrietig ook blij, geloof me, en wij zijn gelukkig, en wij zijn dankbaar, voor je optredentjes en je liedjes en je columnpjes en boekjes, Vosje, voor je magistrale kunst, voor je vriendschap en je liefde, en in één woord: voor je leven. Het was perfect zoals het was. Het had langer moeten duren, maar het had niet beter gekund.

Alle aanwezigen in de kerk en op het plein kregen een prentje met daarop Lucs foto, een citaat uit het Gorki-nummer ‘We zijn zo jong’ en de tekst ‘12 JULI 1962 – 29 NOVEMBER 2014. ECHTGENOOT VAN SANDRA, PAPA VAN BRUNO, MUZIKANT, SCHRIJVER EN ZANGER VAN GORKI FROM BELGIUM’.

Zijn vrienden Jan Bekaert en Bruno Matthijs hadden de kist gekozen. Die was eenvoudig, net een wijnkistje. *After the Gold Rush* van Neil Young lag naast Luc in de kist.

Veel mensen bleven hangen op het plein en op andere plekken in de stad, waar ’s avonds bandjes en singer-songwriters liedjes van Gorki speelden. Dit volksfeest vormde de omslag van rouw naar het vieren van Lucs leven en werk, dat nog maandenlang zou duren, op vele manieren en plekken. Het plein Bij Sint-Jacobs kreeg een nieuwe naam: het Lieve-Kleine-Piranha-plein. De Gentse kunstenaar Bram De Smet schilderde op de muur van de oude betoncentrale een afbeelding van Luc, met daaronder de tekst ‘ALLEEN EL VOS BLIJFT BESTAAN’. Op meerdere muren in Gent dook een afbeelding van Luc op.

Gorki’s ‘Mia’, al eenentwintig jaar in *De Tijdloze* van Studio Brussel, waarvan drie jaar op één, kwam opnieuw op de eerste plaats, net als in de 100 op 1-lijst van Radio 1, met de beste Belgische nummers aller tijden volgens de luisteraars. Het num-

mer bleef klinken tijdens iedere wedstrijd van AA Gent, in de tweeënvijftigste minuut. Ter nagedachtenis aan Luc, verklaard voetbalagност en schrijver van het voetbalkritische lied 'You'll Never Walk Alone'.

Luc kreeg postuum een Lifetime Achievement Award bij de jaarlijkse uitreiking van de Music Industry Awards, beter bekend als de MIA's. In 'Het meisje uit het lied' van singer-songwriter Jonas Winterland verwees hij naar 'Mia': *'Mia heeft het licht gezien/ Weet ondertussen iedereen / Maar als zij nu de afwas doet / Dan doet ze dat alleen'*.

Tijdens een project voor migranten kregen nieuwkomers in de Ancienne Belgique in Brussel Nederlandse les door samen klassiekers uit de Vlaamse popmuziek mee te zingen. In een bovenzaltje van het AB-café zaten ze met geprinte Gorki-teksten op schoot, terwijl Luc vanaf een groot scherm 'Lieve kleine piranha' zong.

Tijdens de augustuskermis van Wippelgem werd het laatste optreden van Gorki op de Gentse Feesten vertoond. Een jaar later werd in zaal De Molen in Wippelgem een eerbetoon aan Luc gehouden. Driehonderd mensen, onder wie Lucs weduwe Sandra en zijn manager Noelle, zagen Freddy Engels (een huisvriend van de familie De Vos, die Luc nog had geholpen zijn eerste gitaarakkoorden onder de knie te krijgen) onder meer Christophe Vekeman interviewen over het belang van Lucs werk.

Sandra en Noelle hadden opgeroepen tijdens het afscheid geen bloemen mee te nemen, maar een bijdrage te storten voor het natuurgebied waar Luc niet lang voor zijn dood peter van was geworden: de Gentbrugse Meersen, ter zuidoosten van Gent. Er kwam ruim 25.000 euro binnen.

Op 12 juli 2016, Lucs verjaardag, werd in het natuurgebied een hoekje geopend ter nagedachtenis aan Luc: de Voshoek. In

Wippelgem kwam een wandelroute langs plekken die van belang waren geweest voor Lucs leven. Beginnend bij de kerk, eindigend in het kasteeldomein.

Vele honderden mensen tekenden in de dagen na Lucs overlijden de rouwregisters in Gent en Wippelgem. Zij bieden misschien wel het beste zicht op de populariteit van zijn publieke persoonlijkheid.

Luc wordt in al die teksten toegesproken, bejubeld en vooral bedankt. In vaak opvallend amicale formuleringen, waarin een mens doorgaans een dierbare oude vriend toespreekt, maar zeker geen onbekende. Wat vooral opvalt is het enorme aantal keren dat zijn eigen teksten langskomen. Er is een volledig universum ontstaan van Vossiaanse zinnen, die ook uit hun nummer getild overeind blijven en talloze emoties lijken uit te drukken – zelfs wanneer die emoties betrekking hebben op het overlijden van de schrijver ervan.

‘Luc, je staat nu dichterbij de sterren dan ooit tevoren.’

‘Je was een verrijking voor de Vlaamse muziek. Jouw strijd is gestreden, rust nu maar zacht.’

‘Hé Vosken, wie had er van ons tweeën gedacht dat ik uiteindelijk als laatste mammoet ging overblijven?’

‘Niemand gaat verloren. Jij zeker niet.’

‘In *De Slimste Mens* deed je met je Schotse rok iedereen verbazen, maar wij zeiden: zo is Vosken uit Wippelgem!’

‘Gent mist z’n bard. Vaarwel lieveling.’

‘Je hebt de mensen vijfentwintig jaar wijsheid gebracht en warmte gegeven, ze gaan je nog minstens vijftig jaar onthouden. Het ga je goed, meneer Luc. Peace, makker.’

‘Luc heeft het licht gezien.’

‘Wie zingt voor ons het lied van morgen? Vaarwel, lieve rocker, man van het volk.’

‘Luc, soms vraagt een mens zich af: wie gaat er voor de kinderen zorgen? Wie zal het anders doen? Nu jij er niet meer bent.’

“In de show van je leven is er een zee van tijd,” zong je ooit. Wist jij veel.’

In mei 2016 verscheen de dichtbundel *Ben jij liefde* van Mustafa Kör, voormalig stadsdichter van Genk. Zijn gedicht ‘Het uur van de vos’ droeg hij op aan Luc.

het legioen wast
al volroze schuimend
donkertes schoon

de opera van de haan
in mineur deze ochtend

schroom ontvouwt
het geharrewar van straten

beneveld uur waarin vos niet van
hond valt te onderscheiden

dalende engelen, aanhoorde
gebeden, is mij aangeleerd

ik wil ze geloven en knielen
voor elkeen opnieuw die ons
jou geven kan

II

*Vader werkte in een goudmijn
In diepe duisternis
Alleen de kolen die hij vond
Mocht hij voor zichzelf houden
En hij gaf zijn loon aan moeder
In alle eerlijkheid
En hij dacht dat hij rijk was
Hij dacht niet aan wat hij achterliet
De tijd die vloog voorbij
En voor hij het wist
Was hij allang weer verdwenen*

Gorki – ‘Zal ik het ooit begrijpen’ (van het album *Vooruitgang*)

Een jaar of tien was Luc De Vos toen hij het zijn moeder vroeg.

‘Kinderen, ma, hoe komen die er eigenlijk?’

Haar antwoord was kordaat. ‘Da komt allemale vanzelfs.’

Het was volgens de kalender 1962 toen Luc De Vos werd geboren, maar hij kwam in meerdere opzichten ter wereld in een vooroorlogs gezin.

Zijn vader Robert was van 1912. Roberts vrouw Irma, met wie hij in de oorlog was getrouwd, was vijf jaar jonger. Maar wel al vijfenveertig toen ze beviel van Luc, haar zevende kind, en door een leeftijdsverschil van acht jaar met zijn jongste broer een klassiek nakomertje. Raymond, Solange, Nicole, Bea, Mark, Erik. Acht jaar later en zeer ongepland: Luc. Lucus Nicole: ‘Het idee dat ze zwanger was, acht jaar na haar laatste zoon, dat was een tijdje wel een onwennig idee voor ons moeder. Ze was er zelfs even verdrietig over. Maar dat veranderde al snel. Dat kind was zeker welkom.’ Dolgelukkig kwam Robert De Vos op zijn brommer terug van het ziekenhuis in Gent, om de kinderen te vertellen dat Luc was geboren. Hij gooide in al zijn gehaaste enthousiasme zijn brommer zelfs tegen de muur.

De visie op het leven van Robert en Irma stamde niet uit de jaren zestig, maar van ver daarvoor. Werken, niet dromen. Zorgen? Bidden, niet praten.

Zo was het leven in Wippelgem Eindeken, aan de achterkant van de Burggravenstroom, te Evergem, in het Meetjesland. Plat land, waterland.

Wippelgem ligt vlak bij het dorp Sleidinge, geboortegrond van voormalig eerste minister Wilfried Martens en in *Ex-drummer* van Herman Brusselmans de plek waar de drie gehandicapte muzikanten van The Feminists meedoen aan de Eerste Grote Rockprijskamp. Wippelgem ligt ook vlak bij Ertvelde, waar Eddy Wally zijn eigen feestzaal had, Paris-Las Vegas.

Wippelgem zelf had niets van dergelijke frivoliteiten. Het had wel de Gerardsmolen, die drie jaar na Lucs geboorte werd geres- taureerd. En Wippelgem had een enorm gebied aan kasteelgrond rond het Kasteeldomein uit 1375, waar de *Ecce Homo* van Jeroen Bosch nog een tijd had gehangen. Recht tegenover dat kasteel lag de Boskapel, waar Luc later zijn eerste communie zou doen, waar hij zou trouwen, waar zijn zoon zou worden gedoopt en waar de begrafenisplechtigheid van zijn moeder zou plaatsvinden.

Wippelgem was, kortom, zeker geen onooglijk gat, maar een gat was het. Dat in tegenstelling tot veel andere dorpen in de omgeving niet al te veel te lijden had onder de oprukkende industrie, al toonde Luc zich later in zijn boeken kritisch over elke verandering van het landschap ten opzichte van zijn jeugdherinneringen.

Op mijn eerste tocht naar het bos achter de vliet ging ik mee met mijn vader en mijn drie broers om bosgrond te halen. We vertrokken vanaf de weide langs de straat. De weide waar we de honderden wilgen knotten. Ik was vijf jaar. We liepen langs het water, langs de koekoeksbloemen. Het water schoof traag naar de horizon toe. Het

water is zoals het leven, het schuift naar de horizon toe, dacht ik toen. Ik had die zin wellicht van de televisie. We hadden net televisie gekregen en ik was er niet van weg te slaan.

(Uit: *De rest is geschiedenis*)

Lucs vader was fabrieksarbeider in de staalindustrie. Sadaci heette de fabriek, in precies dat uitdijende Gentse havengebied. Luc had geen idee wat zijn vader er precies deed. Hij zag hem 's ochtends vertrekken op zijn brommer, en 's avonds kwam Robert De Vos terug om te eten en zich daarna met zijn wat gekromde loop naar de tuin te begeven. Zwart van de roet, schreef Luc weleens op.

‘Daar klopt niks van,’ zegt Lucs zus Solange. Ze maakt er een wegwijsgebaar bij, en voegt eraan toe: ‘Zoals van vrijwel alles wat hij over zijn jeugd heeft geschreven niks klopt. Wij waren een modern en mooi gezin, en daar is in zijn schrijfsels niets van teruggekomen.’

Broer Erik, vergoelijkend: ‘Luc had gewoon een levendige fantasie.’

Op andere dagen vertrok Robert De Vos pas aan het begin van de middag, een week later weer aan het eind van de middag. Robert De Vos werkte in ploegen. Hij had zich opgewerkt tot ploegleider en was daar trots op. Broer Erik zegt beslist: ‘Wij zijn nooit iets te kort gekomen. Altijd mooie kleren gehad, nooit honger geleden. Maar daar moest wel voor gewerkt worden.’

Robert De Vos' loopbaan was een les voor de kinderen: wie hard werkt en luistert, komt verder. Verantwoordelijkheid nemen. Dat woord viel vaak: verantwoordelijkheid. En in de huidige wereld telt maar één ding, hield Robert De Vos zijn schoolgaande kinderen voor. Broer Erik: ‘Dat vodje papier.’

Er was liefde in het huis, maar die werd niet uitgesproken en zeker niet fysiek getoond. Geen knuffels, geen zoenen, wel zorgzaamheid. Warmte, maar niet in woord. Vader was kort van stof, moeder aanmerkelijk langer.

's Ochtends ontbeet het gezin samen aan de grote tafel in de keuken. Kaas, worst van de goede slager, paté uit Gent. Moeder Irma hechtte niet alleen aan beleefdheid, nette kleding en goede omgangsvormen, maar ook aan goed eten. 'Ons moeder was een fiere vrouw,' zegt Erik. 'Fier en kieskeurig. Haar regels waren duidelijk: u deftig kleden, niet gemeen zijn, niet liegen, stelen of bedriegen, en niet te veel over seks praten. Geen onkuigheden dus, eigenlijk.'

Irma was op haar veertiende al begonnen met werken, als dienstmeid bij rijke mensen. En ze was van de oorlogsgeneratie: geluk is een volle koelkast.

Met kerst zat iedereen rond de kerstboom, zong liedjes, dronk chocolademelk en at Gentse *mastellen* met kaneel. Soms liepen ze met zijn allen langs de Burggravenstroom, naast de Schelde ooit de enige toegang van Gent naar de zee. De grote eettafel had acht stoelen, en die waren vaak allemaal gevuld. Erik: 'Alleen vader was vaak afwezig, omdat hij dan werkte. Als hij namiddagdienst had, werkte hij tot negen uur 's avonds, bij nachtdienst tot vier of vijf 's ochtends. Maar ons moeder zorgde altijd dat er eten voor hem was als hij thuiskwam.'

Vader Robert was zelf van boerenafkomst en hij had het kleine boerenbedrijf van zijn schoonvader overgenomen. Achter het huis hield hij koeien en varkens. Als de grote vakantie begon, was hij op zijn land te vinden. Op zijn achtenvijftigste zou Robert De Vos met brugpensioen gaan, dan zou hij er hele dagen doorbrengen.

Robert De Vos stak preien. 'We hadden er wel vijftienduizend in onze tuin,' zegt Erik.

‘Dat kan niet,’ zegt Lucs zus Nicole stellig, ‘maar zeker wel tienduizend.’

‘Dan toch zeker twintigduizend,’ houdt Erik vol.

Aardappelen kweekte Robert De Vos ook. Er bestonden inmiddels machines om die te rooien, maar die hadden ze nog niet, dus dat moest handmatig. De kinderen moesten meewerken. Steken, rooien en anders wassen of kuisen: er was altijd wel iets te doen. Voor iedereen. Op één na: Luc. Die mocht spelen. Als Luc niet speelde, dan droomde hij. Ook hardop. Zijn fantasie was groot.

In de ogen van zijn broers en zussen had Luc dan ook een koninklijk leven. Erik: ‘Luc heeft, in tegenstelling tot wat hij later soms heeft beweerd, een zeer mooie jeugd gehad. Er was altijd iemand voor hem thuis. En zijn moeder en zussen deden alles voor hem. Nooit iets hoeven doen, altijd in de watten gelegd.’

Nicole: ‘Luc was onze prins.’

‘De opvoeding die Luc heeft gehad, was een totaal andere dan die van ons,’ zegt Erik. ‘Hij kreeg veel meer, maar er wás ook veel meer. Sinterklaas kwam zelfs langs in de fabriek van onze vader om cadeautjes voor de kinderen uit te delen. Dat hadden wij nooit meegemaakt.’

Na het werk op het land gingen ze soms zwemmen, meestal in het zwembad van Sas van Gent. Geen probleem voor Robert De Vos, als ze eerst maar goed hadden gewerkt. Eerst arbeid, dan de beloning: de volgorde van het leven.

Het waren gezellige dagen op het land achter het huis. Moeder Irma bracht koffie op het veld, en ze herhaalden de grap dat het aardappelveldje de zee was. Dan riepen ze steeds: hoera, we zijn aan zee!

Erik: ‘Er waren enorm veel kinderen die bij ons over de vloer kwamen. Luc had altijd speelkameraadjes.’

Franky Reyniers was een van hen. Hij had een vriendengroep opgericht, de Kelten, en herinnert zich Luc als ‘de dapperste der Kelten’. Luc had met zijn levendige fantasie vaak een voortrekkersrol.

‘Toen we op een hete zomerdag met enkele vrienden gingen zwemmen, had Luc een verrassing voor ons in de hof. Onder een versleten dekzeil haalde hij een oude kano tevoorschijn, die er waarschijnlijk al een hele tijd lag te rijpen. We togen met zijn allen met de kano naar het kanaal. Met Luc op kop, zo fier als een gieter. Nadat we met veel moeite de kano te water lieten, sprong Luc er met veel enthousiasme in, met zijn peddel in de aanslag. Wij moesten voorop zwemmen, zo zei hij, zodat hij ons in volle vaart voorbij kon varen. Luc vertrok als een olympisch kampioen uit de startblokken. De eerste minuut ging alles goed, tot Luc begon te vloeken als een ouwe non: “Godmiljaar! Ik zit met mijn gat in het water!” Wij maakten direct rechtsomkeer om hem te redden uit zijn zinkend schip. En Luc maar schelden op zijn broers, dat het hun schuld was dat ze de kano hadden laten rotten en er weer niets overbleef voor hem. Met zijn allen hebben we daarna de inmiddels loodzware boot met veel moeite op het droge getrokken. Toen Luc gekalmeerd was kwam er van het zwemmen niet veel meer terecht. We hebben de kano maar achtergelaten, Luc wou geen moeite meer doen voor “dienen vurten kano”.’

Samen met zijn vrienden bouwde Franky zelf brommers, onder meer met onderdelen uit de fietswinkel van zijn vader. ‘Vergeleken met mijn ouders en die van andere vrienden was Lucs moeder streng. In haar ogen waren wij losgeslagen, en daar moest ze Luc tegen beschermen. Als wij met de brommers gingen

crossen in het veld, zag hij ons rijden aan de overkant van het water, en hij mocht niet mee. Dat vond hij echt erg. Hij heeft het letterlijk opgeschreven in “Anja”.’

De hooizolder in de schuur van de familie De Vos, dat was Lucs ruimte der geheime genoegens, leerde Franky. ‘Mijn pa had seksboekskes, met blote madammen erin. Gekocht in Nederland, net over de grens. Ik had die boekskes gevonden en had vakkundig met een stanleymesje de foto’s eruit gehaald. Die rolde ik op, en die verkocht ik op het schoolplein. Luc kocht er ook een paar en nam die foto’s mee naar huis, later gevolgd door boekjes met erotische verhalen, ook via mij. Die stopte hij weg op die zolder. Tot zijn moeder er op een dag achter kwam, en hij moest opbiechten hoe hij aan die boekjes en plaatjes kwam.’

Slechts één voordeel heeft mijn nederige afkomst mij tot nog toe geschonken. Bij de eenvoudige, hardwerkende mensen, zoals bij ons vroeger thuis, leefde er een heilige schrik om op te vallen. Die schrik moet nog dateren uit de tijd dat het volk door baronnen en koningen en keizers werd geknecht. Wie zich boven het maaveld verhieft werd ongenadig gekortwiekt, vleugellam geslagen. In mijn omgeving heerste er een dogmatische sfeer, waarbinnen het parool luidde: Doe Stille Voort. Die spreuk hing zelfs letterlijk op de schouw boven de kolenkachel, vlak onder het kruisbeeld met daarop een palmtak. Vanzelf ontstond in die sfeer een nederige levenshouding met aandacht, eerbied en waardering voor de gevoelens en geplogenheden van andere mensen. Deze innerlijke houding mondde uit in een vorm van wellevendheid jegens de wereld om ons heen. Ik sprak altijd met twee woorden wanneer ik een vreemde ontmoette. Ik luister nog steeds eerst met een bereidwillig oor naar wat anderen te zeggen hebben, naar wat er op hun lever ligt, naar wat hun zorgen baart, wat hun vreugde verschaft. Pas dan zal ik het woord nemen om iets

over mezelf te verklaren. Vaak zullen dat goede, vreugdevolle zaken zijn: een prettig avontuur dat ik heb beleefd, of een anekdote over de creatieve arbeid die ik dag in dag uit verricht en waaruit de schitterende liederen en de literatuur ontstaat die duizenden mensen vertroosting schenken. En toch zijn er mensen die de dingen die ik doe niet waarderen. Dat begrijp ik ergens niet. Zou dat misschien komen doordat ik niet genoeg mijn best doe? Ja, dat zal het zijn. Ik zal nog beter mijn best doen, dan komt het allemaal goed. Later zeker misschien.

(Uit: 'Ras en afkomst', opgenomen in *Het werk van de duivel*)

Vader was de baas in huis, moeder in de keuken. Robert De Vos was van de duidelijkheid. Erik: 'Als hij zei dat je iets vandaag moest doen, dan moest je het vandaag doen. En met zeven kinderen moet je dan natuurlijk weleens je stem verheffen.'

Robert De Vos was ook zuinig: eigenlijk elke grote uitgave was wat hem betreft overbodig. Geld moest niet rollen, maar stilliggen. Bovendien hield hij niet van veranderingen. Alles was goed zoals het nu was, zo was het immers al jaren. Alle grote uitgaven in huize De Vos werden gedaan omdat Irma het daar tijd voor vond.

Een badkamer, een van de weinige onderwerpen waarover de kinderen ze echt woorden hoorden hebben. Een Amerikaanse keuken. De televisie kochten ze aanvankelijk vooral om de serie *Wij, Heren van Zichem* te kijken. Een echte wc in huis, in plaats van die houten bak boven een aalput, waarvan de inhoud elk jaar werd uitgestort over het land, over de aardappelen en preien die uiteindelijk weer in diezelfde aalput terechtkwamen. Zus Solange: 'Daar moest wel allemaal hard voor gespaard worden.'

Zelfs het toilet vond Robert verspilling, met al dat water. Irma wees dan altijd op het comfort voor haar kinderen en voor haar-

zelf. En ze wees steeds op de nieuwe tijden die waren aangebrouwen. De vooruitgang kwam eraan. Hun huis was gebouwd in 1958, het jaar van de Expo, de officiële aankondiging van een nieuwe wereld.

Een telefoon en een kleine auto, die kwamen er ook. De kinderen kregen zakgeld, en soms een frank om snoep te kopen. Behalve in de vastentijd, dan werd er veertig dagen niet gesnoept, en geen alcohol of frisdrank gedronken. ‘Ongelooflijk eigenlijk, dat we dat altijd hebben volgehouden,’ lacht Erik.

Drinken deed Robert sowieso al nauwelijks. Alleen soms in het café, zeker die keer dat hij koning werd op de schutterij. Robert De Vos, koning van de liggende wip. In café Zachtjes Los in Wippelgem hangen nog steeds foto’s van hem als schutter. Erik: ‘Maar zelfs dan dronk hij maar twee of drie biertjes op de ganse namiddag. Hij wilde er juist geld mee verdiénen. Ons vader was zeer gedisciplineerd.’

Nicole: ‘Onze vader en moeder waren getrouwd in de oorlog. Alles draaide om verantwoordelijkheid.’

Erik: ‘Onze moeder dronk wel graag een glaasje wit, een glaasje rood of een whisky’tje. Bij het avondeten stond water op tafel, en tafelbier. Toen Luc drie was, zag ik hem er een slok van nemen. Luc at graag en dronk graag. Toen al.’

Aan Wippelgem Eindeken woonden geen twijfelaars, geen creatievelingen, maar werkers. Nuchtere mensen, mensen met mate. Alles wat Luc niet was, alles wat Luc niet werd.

Luc ging naar de bewaarschool, de voorloper van de kleuterschool, en daarna naar de gemeenteschool van Wippelgem, een klein dorpsschooltje met twee onderwijzers en dertig jongens. Iedere dag op die school was een blije dag, zou Luc veel later in *Humo* zeggen.

‘Vooral de twee jaar met meester De Vos als leraar was een gouden tijd,’ zegt Franky. ‘Als de grote vakantie was gedaan, vond niemand het erg dat de school weer begon. Het was alsof de zomervakantie gewoon doorging. De zomers gaan nooit meer zo ruiken als toen. Het was alsof we de hele wereld aankonden. Meester De Vos had op zijn lessenaar altijd een appel liggen. Die lag er al een paar uur voor hij hem opat. Af en toe poetste hij hem op. Op een ochtend draaide hij zich om naar het schoolbord om aantekeningen te maken, en toen sloeg Luc toe: hij pakte de appel, nam er een grote hap van, legde de appel met de hap eruit aan de onderkant terug op het bureau, en slikte de hap snel door. Tien minuten later begon meester De Vos zijn appel te schillen. We zagen hem gewoon afwegen wat hij moest doen. Meester De Vos heeft zijn appel verder geschild, en er niets van gezegd. Dat was zo mooi aan die man. Andere meesters in die tijd deden aan lijfstraffen, meneer De Vos niet.’

In de herfst knikkerde iedereen, in de winter speelden ze het spel Dikke Berta, waarbij je moest proberen elkaar van de grond te tillen. Het was een zeer fysiek en tamelijk lomp tijdverdrijf. Luc was er gek op. Van vechten hield hij niet.

Franky: ‘We zijn een keer op schoolreis geweest samen met de school van Evergem. Met z’n allen naar Bobbejaanland. Onderweg, tijdens het vrij spelen na de lunch, was het al vechten. Zij van Evergem, wij van Wippelgem: dat was reden genoeg. Luc en ik hebben ons toen nog verstopt in een rioolbuis tot de boel over was.’

Bobbejaanland: dat was al een hele reis. ‘We zijn echt in een cocon opgegroeid,’ zegt Franky. ‘De schoolreis ging naar Bobbejaanland of naar Gent. Stonden we daar ademloos in het stadhuis naar een maquette van Gent te kijken, met een lichtspel erbij.

Een schoolreis naar Opglabbeek in Limburg, dat was iets exotisch, dat geurde naar iets nieuws. Normaal gesproken kwamen we ons dorp niet uit. Later gingen we in de zomer een week naar de kust met de fiets, en namen we daar de tram naar Blankenberge. Dat was het walhalla: daar hadden ze bruine kroegen en muziekcafés.’

Franky zag Luc maar een paar keer boos. Toen hij als grap een krant in brand stak die Luc zat te lezen. ‘Dat vuur ging veel sneller dat ik had verwacht. Ik verschoot ervan, want Luc brandde zijn wenkbrauwen weg. Hij was boos op me. Even. En op kamp met de jeugdbeweging heeft hij zich ooit ontfermd over een jong eendje dat hij had gevonden. Hij smokkelde elke dag eten mee voor dat dier, verstopte hem en gaf hem een naam: Robbekrane. Het is het hele kamp goed gegaan, tot zijn grotere broer Mark naar kamp kwam en die eend van hem wilde afpakken. Toen is Luc op zijn broer gesprongen. Zijn grote broer, die toen al in de twintig was. Hij kreeg van Mark een paar tikken zoals ik ze nooit heb gezien, waarvan hij rond zijn eigen as tolde.’

Als Luc op school een opstel schreef, zei meester De Vos dat het wel iets korter mocht, zegt Franky. ‘Hij zei tegen Luc erbij: niet meer dan vijf pagina’s, hè? Anders bleef hij maar bezig.’ Broer Erik beaamt: ‘Zijn opstellen waren eigenlijk al zijn eerste boeken.’

Zijn lievelingsmeester zei tegen Irma dat Luc slimmer was dan hij zich voordeed. Hij zei ook dat Luc kunstenaar ging worden. Erik: ‘Oei oei, zei ons moeder. Want kunstenaars, dat waren allemaal armoezaaiers.’